

سعدی در زبان‌های جهان

ع. روح‌بخشان*

چکیده

سعدی از جمله شاعرانی است که همواره مورد توجه جهانیان بوده است تا جایی که آثارش به زبان‌های مختلف ترجمه شده است. در این میان، ترجمه تازه‌ای از گلستان، در سال گذشته انتشار یافته است که علاوه بر ترجمه، کتابشناسی مفیدی نیز از گلستان ارائه داده است. این اثر دربردارنده صورت تقریباً کاملی از چاپ‌ها و ترجمه‌های مختلف از گلستان است. این مقاله دربردارنده این بخش از کتاب مذکور است.

کلیدواژه: سعدی، گلستان، ترجمه، کتابشناسی.

ترجمه از زبان‌های ایرانی، به ویژه فارسی، به زبان‌های دیگر مخصوصاً ترکی، عربی و اروپایی پیشینه‌ای دراز دارد. ترجمه از زبان فارسی به زبان‌های اروپایی در ابتدا از متون علمی آغاز شد که عمدتاً به زبان لاتین انجام می‌گرفت (همچون آثار ابن سینا و هماندهای او). با افزایش آشنایی اروپائیان با ایران و ایرانیان توجه به زبان و ادب فارسی و فرهنگ ایرانی گسترش یافت، و در این میان فردوسی و سعدی و آثارشان با اقبال بیشتر روبه‌رو شدند. حتی امروز هم سعدی و فردوسی از توجه بیشتر برخوردارند، چنان که در سال گذشته ترجمه تازه‌ای از گلستان سعدی انتشار یافته است.

این ترجمه که به لطف استاد هرمز همایون‌پور در دسترس ارادتمند قرار گرفت، به دست استادی آمریکایی به نام ویلر تکستون (Wheeler M. Thackston) متولد

*. مترجم، منتقد و پژوهشگر.

۱۳۲۳) انجام گرفته و به وسیله انتشارات آپیکس / IbeX مریلند - همراه با متن فارسی - انتشار یافته است. کتاب از هفت بخش تشکیل شده است: مقدمه، متن فارسی با ترجمه انگلیسی در صفحه مقابل، نسخه بدل‌ها، صورت اسامی خاص مندرج در متن، کتابشناسی گلستان، واژه‌نامه فارسی، واژه‌نامه عربی. در این میان، صرف نظر از تازگی ترجمه، آنچه جلب نظر می‌کند وجود بخش «کتابشناسی گلستان» است که صورت تقریباً کاملی از چاپ‌های مختلف گلستان در ایران و کشورهای دیگر، و نیز ترجمه‌های گلستان به زبان‌های گوناگون است که به لحاظ تازگی و اهمیت کار، و نیز آگاهی از آنچه تاکنون در بیرون از مرزهای ایران درباره گلستان انجام گرفته است، ترجمه توضیحی این بخش همراه با عنوان‌های اصلی ذیلاً ارائه می‌شود. این صورت برحسب ترتیب تاریخ ترجمه تنظیم شده است. البته در ترجمه عنوان‌ها و مشخصات کتابشناختی آنها، و همچنین در نقل از خط‌ها و زبان‌های دیگر قطعاً اشتباه‌هایی روی می‌دهند که امید است بخشوده آیند.

ترجمه‌ها

German:

آلمانی

1. *Gulistan, das ist, königlicher Rosengart. Welchen der furnemste Poet, unter den Turcken, und Persianern, Sadi genandt, vor ohnge fahr drey hundert siben und sibentzig Jahren verfertiget.* Translated by Johan Friderich Ochssenbach. Tübingen: Philibert Brunn, 1636.
2. *Persianischer Rosenthal in welchem viel lustige Historien scharffsinnige Reden und nutzliche Regeln vor 400. Jahren von einem sinnreichen Poeten Schich Saadi in Persischer Sprach beschrieben.* Translated by Adam Olearius and Hakwirdi. Schleszwig: In der fürstl. Druckerey gedruckt durch Iohann Holwein, 1654.
3. *Moslicheddin Sadi's Rosengarten.* Translated by Karl Heinrich Graf. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1846.
4. *Der Rabgeber Für den Umgand mit Menschen. Achtes Buch des Gulisstan nebst einigen anderen Stücken.* Translated by Friedrich Rosen. Berlin, 1921.

5. *Bostan, Diwan, Gulistan*. Translated by Friedrich Ruckert. Munich: Ehrenwirth, 1988.

۱. گلستان یعنی باغ گل گرانمایه | گزیده‌ای از آثار سعدی بزرگ که در بیش از سیصد و هفتاد سال پیش نوشته شده است. ترجمه به دست یوهان فریدریش اُخسِنباخ، توینگن، فیلیپرت برون (ناشر)، ۱۶۳۶ م [۱۰۴۶/ ق.].
۲. گلستان فارسی، مرکب از بازنه‌ترین نوشته‌های تاریخی نوشته شاعری تیزهوش و خوش سخن و خوش مشرب در چهارصد سال پیش به نام شیخ سعدی به زبان فارسی. ترجمهٔ آدام اولتاریوس و حق‌وردی، شلتسویگ، انتشارات یوهان هولواین، ۱۶۵۴ م [۱۰۶۵/ ق.].
- [عنوان این دو ترجمه به زبان آلمانی قدیم است که بسیاری از واژه‌های آن امروزه رواج ندارند، و ترجمه به مضمون انجام گرفته است.]
۳. گلستان مصلح الدین سعدی، ترجمهٔ کارل هاینریش گراف، لایپزیگ، انتشارات بروکهاوس، ۱۸۴۶ م [۱۲۶۳/ ق.].
۴. بهره‌یابی از همنشینِ آدمی. کتاب گلستان حاوی قطعات همخوان، ترجمهٔ فریدریش روزن، برلین، ۱۹۲۱ م [۱۳۰۰/ خ.].
۵. بوستان، دیوان، گلستان، ترجمهٔ فریدریش روکرت، مونیخ، انتشارات اهرنورت، ۱۹۸۸ م [۱۳۶۷/ ق.].

Armenian:

ارمنی

1. *Kolestan kam Burastan*. Translated by Yarouthian Tireakean. New York: Armenia Tparan, 1920.
2. *Saadii "Golestane" ev nra hayeren targmanutyunnere*. Translated by Arpik Minasyan. Erevan: Erevani Hamalsarani Hratarakchutyun, 1972.
۱. گلستان و بوستان، ترجمهٔ یاروثنیان تیرناکیان، نیویورک، ارمنیا تپارا، ۱۹۲۰ م [۱۲۹۹/ خ.].
۲. گلستان سعدی و...، ترجمهٔ آرپیک میناسیان، ایروان، ۱۹۷۲ م [۱۳۵۱/ ق.].

English:

1. *Select Fables from Gulistan*. Translated by Stephen Sullivan. London, 1774.
2. *The Gulistan of Sady, with an English Translation*. Translated by Francis Gladwin. Persian Classicks, vols. 1-2. Calcutta: At the Hindoostanee Press, 1806. Reprints: *The Gulistan; or, Rose Garden*. London: Bulmer, 1808; London: Kingsbury, Parbury, and Allen, 1822; Boston: Ticknor and Fields, 1865.
3. *The Goolistan of the Celebrated Musleh-ud-Deen of Shirauz, Surnamed Sheikh Sadi, with a English Translation*. Translated by James Dumoulin. Calcutta: Mirror Press, 1807.
4. *The Gulistan, or Flower-garden, of Shaikh Sadi of Shiraz*. Translated by James Ross. London: J. M. Richardson, 1823. Reprint: London: W. Scott, 1890.
5. *The Gulistan or Rose-Garden of Shekh Muslihu'ldin Sadi of Shiraz*. Translated by E. B. Eastwick. Hertford, 1852.
6. *Flowers Culled from the Gulistan, or Rose Garden, and from the Bostan, or Pleasure-Garden of Sadi*. Translated by S. R. Robinson. London, Manchester, 1876.
7. *The Gulistan, or, Rose Garden of Sadi*. Translated by Edward Rehatsek. Benares: Kama Shastra Society, 1888. Reprint: New York: Putnam, 1965.
8. *A Literal Translation of Persian Gulistan, Chapter 1*. Translated by J. H. Baria. Bombay: Nanabhai B. Karani, 1898.
9. *The Gulistan; Being the Rose-Garden of Skaikh Sa'di; the First Four Babs, or "Gateways."* Translated by Sir Edwin Arnold. New York and London: Harper & Brothers, 1899.
10. *The Rose-garden of Sa'di*. Translated by L. Cranmer-Byng. London: J. Murray, 1905.

11. *Rose-Leaves from Sadi's Garden, Being the Gulistan Rendered into Verse*. Translated by Alfred H. Hyatt. London: Philips Welby, 1907.
12. *Gulistán: The Gulistan, or Rose garden*. Translated by Francis Gladwin. Revised and corrected by Irani A. Khadaram. Bombay: Homee, Sorab, 1914.
13. *Tales from the Gulistan: or Rose-Garden of the Sheikh Sa'di of Shiraz*. Translated by Sir Richard Button. London: P. Allan & Co., 1928.
14. *Kings and Beggars: The First Two Chapters of Sadi's Gulistan*. Translated by A. J. Arberry. London: Luzac & Co., 1945.
15. *A Time to Speak: Anecdotes from Sadi Shirazi*. Translated by Ashraf Abu Turab and Zia Sardar. Leicester: The Islamic Foundation, 1976.
16. *The Discontented Dervishes, and Other Persian Tales*. Retold by Athur Scholey. London: Deutsch, 1977.
17. *The Rose Garden*. Translated by Omar Ali-Shah. Reno: Tractus Books, 1997.

۱. حکایات برگزیده از گلستان، ترجمه استیفن سالیوان، لندن، ۱۷۷۴ م [۱۱۸۸/ق.].
۲. گلستان سعدی با ترجمه انگلیسی، ترجمه فرانسیس گلاوین، مجموعه متون کهن فارسی، ج ۱ و ۲، کلکته، چاپخانه هندوستانی، ۱۸۰۶ م [۱۲۲۱/ق.]. تجدید چاپ با عنوان گلستان یا باغ گل، لندن، نشر بالمر، ۱۸۰۸ م [۱۲۲۳/ق.]. لندن، نشر کینگزبری، پاربری و آلن، ۱۸۲۲ م [۱۲۳۸/ق.]. بوستون، نشر تیکنور و فیلدز، ۱۸۶۵ م [۱۲۸۲/ق.]. یعنی که این ترجمه سه بار تجدید چاپ شده است.
۳. گلستان مصلح‌الدین شیرازی معروف، متخلص به شیخ سعدی با ترجمه انگلیسی، ترجمه به وسیله جیمز دامولین، کلکته، چاپخانه میرر، ۱۸۰۷ م [۱۲۲۲/ق.].
۴. گلستان یا باغ گل، اثر شیخ سعدی شیرازی، ترجمه جیمز راس، لندن، جی.ام. ریچاردسون، ۱۸۲۳ م [۱۲۳۶/ق.]. تجدید چاپ، لندن، دلبلیو اسکات، ۱۸۹۰ م [۱۳۰۸/ق.].
۵. گلستان یا باغ گل شیخ مصلح‌الدین سعدی شیرازی، ترجمه ای. بی ایستویک، هرتفورد، ۱۸۵۲ م [۱۲۶۹/ق.].

۶. گلگهائی گلچین شده از گلستان، یا باغ گل؛ و از بوستان یا باغ لذت سعدی، ترجمه رابینسون، لندن، منچستر ۱۸۷۶ م [۱۲۹۳/ق.]
۷. گلستان یا باغ گل سعدی، ترجمه ادوارد رئاتسک، بنارس، انجمن کاماشاسترا، ۱۸۸۸ م [۱۳۰۶/ق.]؛ تجدید چاپ نیویورک، نشر پاتنم، ۱۹۶۵ [۱۳۴۴/خ.]
۸. ترجمه تحت اللفظی گلستان فارسی، فصل یکم، ترجمه جی. اچ. باریا، بمبئی، نشر نانابهائی کارانی، ۱۸۹۸ م [۱۳۱۶/ق.]
۹. گلستان: یعنی باغ گل شیخ سعدی، چهار باب نخست یا «مدخل» آن، ترجمه سیر ادوین آرنولد، نیویورک و لندن، نشر هارپر و برادران، ۱۸۹۹ م [۱۳۱۷/ق.]
۱۰. باغ گل سعدی، ترجمه ال. گرانمر - بینگ، لندن، نشر جی موری، ۱۹۰۵ م [۱۳۲۳/ق.]
۱۱. گلبرگهائی از باغ سعدی، گلستان که به شعر ترجمه شده است، ترجمه آلفرد اچ. هیات، لندن، نشر فیلیپ، ولبای، ۱۹۰۷ م [۱۳۲۵/ق.]
۱۲. گلستان یا باغ گل، ترجمه به دست فرانسیس گلاوین، بازیینی و تصحیح به وسیله ایرانی خدرام، بمبئی، پامی، سهراب، ۱۹۱۴ م [۱۳۳۳/ق.]
۱۳. داستان‌هایی از گلستان یا باغ گل شیخ سعدی شیرازی، ترجمه سیر ریچارد برتون، لندن، نشر پی. آلن و شرکاء، ۱۹۲۸ م [۱۳۰۷/خ.]
۱۴. پادشاهان و گدایان، دو باب نخست گلستان سعدی، ترجمه ای. جی. آربری، لندن، نشر لوزاک و شرکاء، ۱۹۴۵ م [۱۳۲۴/خ.]
۱۵. وقت گفتن: حکایاتی از سعدی شیرازی، ترجمه اشرف ابوتراب و ضیا سردار، لایچستر، بنیاد اسلامی، ۱۹۷۶ م [۱۳۵۵/ق.]
۱۶. درویشان ناراضی و داستان‌های فارسی دیگر، بازگویی به وسیله آرتور شولی، لندن، نشر آلمانی، ۱۹۷۷ م [۱۳۵۶/ق.]
۱۷. باغ گل، ترجمه به دست عمر علیشاه، رنو، انتشارات تراکتوس، ۱۹۹۷ م [۱۳۷۶/ق.]

Uighur:

اویغور

Gulistan, Translated by Rahmitulla Jari. Beijing: Millatlar Nashriyati, 1984.

گلستان، ترجمه رحمت‌الله جاری، پکن، نشریات ملتی، ۱۹۸۴ م [۱۳۶۳/ق.]

ایتالیایی

Italian:

Gulistân, ossia il Roseto. Translated by G. de Vincentiis. Naples, 1873.

گلستان: باغ گل، ترجمه جی دو وینچنتیس، ناپل، ۱۸۷۳ م [۱۲۹۰ ق.]

بلوچی

Baluchi:

Gulistân-i Sa'dî. Translated by Muhammad Husayn 'Anqá. Quetta:

Balochi Academy, 1975.

گلستان سعدی، ترجمه محمد حسین عنقا، کوئته [پاکستان] فرهنگستان بلوچی، ۱۹۷۵ م [۱۳۵۴].

پروونسال

Provençal:

Istòri causido dóu Gulistan de Sadi. Translated by L. Piat. Montpellier, 1888.

داستان‌های روایتی گلستان سعدی، ترجمه ال. پییا، مونپلیه، ۱۸۸۸ م [۱۳۰۶ ق.]؛ پروونسال مربوط به ایالت، و به معنای ایالتی است. پروونس یعنی ایالت، اسم خاص منطقه‌ای در جنوب شرق فرانسه است و سابقه مدّنیّت آن به سده ششم پیش از میلاد می‌رسد.

ترکی [؟]

Turkic:

1. *Gülistan Tercümesi*. Translated by Sayfi Saraáyí, fl. 1391. Edited by Feridun Nafiz Uzluq. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basimevi, 1954.

2. Fazylov, Ergash Ismailovich. *Хорезмские памятники XIV Века*. Tashkent: Fan, 1973.

3. Nadzhip, Emir Nadzhipovich. *Нюркоязъ??й памятник XIV Века „Гулистан“ Сейфа Серан и его язъ??к*. Alma-At: Nauka, 1975.

4. *A Fourteenth-Century Turkic Translation of Sa'dî's Gulistan (Sayf-i Sarayi's Gulistan bi't-turki)*. Edited by Andrea Bodrogligeti. Bloomington: Indiana University, n.d.

دوره جدید، سال هفتم، شماره اول، بهار - تابستان ۱۳۸۸ (پیاپی ۴۴)

5. *Gülistan Tercümesi: Kitab Gülistan bi'l-türki*. Edited by Ali Fehmi Karaman-lioğlu. Istanbul: Milli Egitim Basımevi, 1978.

۱. ترجمه گلستان، ترجمه سیفی سرایی، در حدود ۱۳۹۱ م [۷۹۴/ق.]، چاپ فریدون نافذ اوزلوع، آنکارا، چاپخانه تاریخ ترک، ۱۹۵۴ م [۱۳۳۳/].
۲. فاضل أف، ارگاش اسماعیلوویچ،... [؟]، تاشکند، فان، ۱۹۷۳ م [۱۳۵۲/].
۳. نظیف، امیر نادژیپوویچ،... [؟]، آلماتا [المعطاء]، نائوکا، ۱۹۷۵ م [۱۳۵۴/].
۴. یک ترجمه قرن بیستمی از گلستان سعدی (گلستان ترجمه سیفی سرایی به شعر)، چاپ آندریا بودروگلیجی، بلومینگتون، دانشگاه ایندیانا، بی تاریخ.
۵. ترجمه گلستان، کتاب گلستان به ترکی، چاپ علی فهمی قرمانلی اوغلو، استانبول، چاپخانه ملی اژه، ۱۹۷۸ م [۱۳۵۷/].

Turkish, Ottoman and Republican: ترکی عثمانی و جمهوریایی

1. *Gulistan*. Translated by Bosnavi Súdî (d. 1596). Istanbul: Ali Bey'in Matba'ası, 1293 [1876].
2. *Zübde-i Gülistan*. Translated by Tayyâr. Istanbul, 1299 [1881].
3. *Gülistan Tercümesi; Ciriş, Inceleme, Metin, Sözlük*. Translated by Mahmúd b. Kadı-i Manyas. Edited by Mustafa Özkan. Ankara: Türk Dil Kurumu Basımevi, 1993.
4. *Gülistan*. Translated by Tülin Erbaş. Istanbul: Babiali, 2004.

۱. گلستان، ترجمه به دست سودی بوسنوی (در گذشته به سال ۱۵۹۶ م [۱۰۰۵/ق.]، استانبول، چاپخانه علی بی این، ۱۲۹۳ [ق.] / ۱۸۷۶ م.]
۲. زبده گلستان، ترجمه به دست طیار، استانبول، ۱۲۹۹ ق [۱۸۸۱/م.]
۳. ترجمه گلستان: ترجمه به دست محمود بن قاضی مانیاس، چاپ مصطفی اُزکان، آنکارا، چاپخانه ترک دل قورومو، ۱۹۹۳ م [۱۳۷۲/].
۴. گلستان، ترجمه طولین ارباش، استانبول، نشر باب عالی، ۲۰۰۴ م [۱۳۸۳/].

Russian:

روسی

1. *Гюлистанъ, сочинение Саади*. Translated by K. Lambros, 1862.
2. *Гулистан*. Translated by Rustam Aliev. Moscow, 1957.

۱. ترجمہ لامبروس، اودسا، ۱۸۶۲ م [۱۲۷۹/ق.].
 ۲. ترجمہ رستم علی اف، مسکو، ۱۹۵۷ م [۱۳۳۱/خ.].

Romanian:

رومانیائی

Grădina florilor "Golestan." Translated by George Dan. Bucharest, 1959.
 ؟ «گلستان»، ترجمہ گنورگ دان، بخارست، ۱۹۵۹ م [۱۳۳۸/].

Japanese:

ژاپنی

Baraen: Gurisutan: Iran chusei no kyoyo monogatari. Translated by Gamo Reiichi. Tokyo: Heibonsha, 1964.
 ؟، ترجمہ گاموریچی، ہنیونشا، ۱۹۶۴ م [۱۳۴۳/].

Saraeki:

ساراکی / سارہ کی [؟ رایج در ہندوستان]

Sadi akhiya: Gulistan-i Sadi dien muntakhab 101 kahanien da azad Saraeki tarjamah. Translated by Muhammad Bashir Ahmad Zami Bahawalpuri. Bahawalpur: Markaz-i Siraeki Zaban te Adab, 1976.

سعدی: گلستان سعدی شامل ۱۰۱ حکایت، ترجمہ آزاد بہ زبان ساراکی [؟]، ترجمہ محمد بشیر احمد زمی بہاوالپوری، مرکز زبان و ادب ساراکی [؟]، ۱۹۷۶ م [۱۳۵۵/].

Arabic:

عربی

۱. ترجمہ الجلسان الفارسی، ترجمہ جبرائیل ابن یوسف المخلة، القاہرہ، المطبعة الرحمانية، ۱۹۲۱.

۲. روضۃ الورد، ترجمہ محمد الفراتی، دمشق: وزارة الثقافة و الارشاد الوطنی، ۱۹۶۱.

۳. جنۃ الورد، ترجمہ امین عبدالمجید بدوی، القاہرہ، المركز العربی للصحافہ، ۱۹۸۳.

۱. ترجمہ گلستان فارسی، بہ دست جبرائیل ابن یوسف المخله، قاہرہ، چاپخانہ رحمانیہ، ۱۹۲۱ م [۱۳۰۰/خ.].

۲. باغ گل، ترجمه محمد الفراتی، دمشق، وزارت فرهنگ و ارشاد میهنی، ۱۹۶۱ م
[۱۳۴۰/]

۳. بهشت | بوستان گل، ترجمه امین عبدالمجید بدوی، قاهره، مرکز انتشارات عربی،
۱۹۸۳ م [۱۳۶۲/].

French:

فرانسوی

1. *Gulistan, ou l'Empire des Roses*. Translated by André Du Ryer Sieur de Malezair. Paris, 1634.
2. *Gulistan; ou L'empire des roses*. Translated by M__ . Paris: Compagnie des Libraires, 1704.
3. *Essai historique sur la législation de la Perse précédé de la traduction complete du Jardin des roses de Sady*. Translated by M. l'Abbé Gaudin. Paris: Le Jay Fils, 1789.
4. *Extraits de la traduction du Gulistan de Sa'ady*. Translated by L. Langlès. Paris, 1800.
5. *Gulistan*. Translated by N. Semelet. Paris: Imprimerie Royale, 1834.
6. *Gulistan; ou Le parterre de roses*. Paris: Firmin, 1858.
7. *Le jardin des roses*. Translated by Franz Toussaint. Paris: Stock, 1923.
8. *Le jardin des roses*. Paris: Lidis, 1958.
9. *Le jardin des roses*. Translated by Omar Ali Shah. Prais, 1966.
10. *Le jardin des roses*. Translated by Pierre Seghers. Paris: Seghers, 1976.
11. *Mavá'iz va hikam-i Sa'dí dar Bústán va Gulistán bá tarjuma va mu'ádilhá-yi faránsaví*. Translated by Ibráhím Shakúrzáda. Mashhad: Ástán-i Quds-i Razaví, 1370 [1987].

۱. گلستان یا امپراتوری گل ها، ترجمه آندره دوری یه، رئیس مالزر، پاریس، ۱۶۳۴ م
[۱۰۴۴/ق.]

۲. گلستان یا امپراتوری گل ها، ترجمه ام .، پاریس، اتحادیه کتابفروشان، ۱۷۰۴ م
[۱۱۱۶/]

۳. تحقیق تاریخی درباره قوانین ایران که در مقدمه آن ترجمه کامل باغ گل سعدی ضبط شده است، ترجمه کشیش گودن، پاریس، لوژ پسر، ۱۷۸۹ م [۱۲۰۴/ق].
۴. گزیده‌هایی از ترجمه گلستان سعدی، ترجمه لائنگلیس، پاریس، ۱۸۰۰ م [۱۲۱۵/ق].
۵. گلستان، ترجمه سمله، پاریس، چاپخانه سلطنت، ۱۸۳۴ م [۱۲۵۰/ق].
۶. گلستان یا باغ گل، پاریس، فرمن، ۱۸۵۸ م [۱۲۷۵/ق].
۷. باغ گل، ترجمه فرانتس توسن، پاریس، شتوک، ۱۹۲۳ م [۱۳۰۲/خ].
۸. باغ گل، پاریس، لیدی، ۱۹۵۸ م [۱۳۳۷/ق].
۹. باغ گل، ترجمه عمر علیشاه، پاریس، ۱۹۶۶ م [۱۳۴۵/ق].
۱۰. باغ گل، ترجمه پیرسگر، پاریس، سگر، ۱۹۷۶ م [۱۳۵۵/ق].
۱۱. مواظ و حکم سعدی در بوستان و گلستان با ترجمه و معادل‌های فرانسوی، ترجمه ابراهیم شکورزاده، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰ [۱۹۹۱/م].

Kazakh:

قزاقی

1. *Kitab Gulistan bi'l-Turki*. Translated by Khatib Usmanov and Zainab Maksudova. Kazan: Izdatel'stvo Kazanskogo Universiteta, 1980.
 2. *Gulstan*. Translated by Mazafar Alimbaev. Almaty: Zhazushy, 1991.
۱. کتاب گلستان به ترکی، ترجمه خطیب عثمانف و زینب سوداوه، غازان، انتشارات دانشگاه غازان، ۱۹۸۰ م [۱۳۵۹/ق].
۲. گلستان، ترجمه مظفر عالمبائف، الماتای [المعطاء]، ژازوشی، ۱۹۹۱ م [۱۳۷۰/ق].

Kurdish (Sorani):

کردی (سورانی)

1. *Gulistán*. Translated by Malá Mistafá Safwatí and Hájí Malá Rasúl. Baghdad, 1968.
 2. *Gulistán-í Sa'dí: Lagat daq-í nuskha fârstýakaydá*. Translated by Mustafá Rasúl. Sanandaj: Kurdistán, 1384 [2005].
۱. گلستان، ترجمه ملامصطفی صفوتی و حاجی ملارسل، بغداد، ۱۹۶۸ م [۱۳۴۷/ق].
۲. گلستان سعدی، ...، ترجمه مصطفی رسول، سندج: کردستان، ۱۳۸۴ [۲۰۰۵/م].

Latin:

لاتین

Musladini Sadi Rosarium Politicum; sive amoenum sortis humanae theatrum de Persico in Latinum versum. Translated by G. Gentio. Amsterdam, 1651.

گلخانه سیاسی مصحف الدین سعدی، ... ترجمه جی. جنتو، آمستردام، ۱۶۵۱ م [۱۰۶۲/ق.]

Polish:

لهستانی

1. *Gulistan, to jest Ogród różany Sa'dego z Szyrazu.* Translated by Albert de Biberstein-Kazimirski. Paris: Nakladem Biblioteki Kórnickiej, 1876.
2. *Perska księga na polski język.* Translated by Samuel Otwinowski. Edited by Ignacy Janicki. Warsaw: W. Drukarni Ziemkiewicza i Noakowskiego, 1879.

۱. گلستان، ... ترجمه آلبرت بیبرشتین - کازیمیرسکی، پاریس، کتابخانه ملی، ۱۸۷۶ م [۱۲۹۳/ق.]

۲. ...؟، ترجمه سمونل اوتوینفسکی، چاپ ایگناسی جانیکسکی، ورشو، ۱۸۷۹ م [۱۲۹۷/ق.]

Dutch:

هلندی

1. *Perssiaansche Roosengaard.* Translated by J. V. Duisberg. Amsterdam, 1654.
2. *Spreuker en Voorbeelden, van Muslih Eddin Sadi.* Translated by Willem Bilderdijk. Rotterdam, 1828.

۱. باغ گل فارسی [ایرانی]، ترجمه جی. وی. دوئیسبرگ، آمستردام، ۱۶۵۴ م [۱۰۶۵/ق.]

۲. باغ گل اثر مصحف الدین سعدی، ترجمه ویلم بیلدردیج، روتردام، ۱۸۲۸ م [۱۲۴۴/ق.]

هندی / سنسکریت

Hindi, Sanskrit:

Gulistán-i Sa'di, Gulistáne Sádt, Sádina Pushpaloka. In Persian transcribed in Devanagari letters, Hindi, and Sanskrit. Translated by Ácárya Dhár-mendranáth. Jaipur: Nikhil Bháratíya Bhashapith, 1971.

گلستان سعدی، به فارسی ترجمه به زبان های ادبی دواناگاری، هندی و سنسکریت، به وسیله آکاریا دهار هندرانات، جاییور، ۱۹۷۱ م [۱۳۵۰/].

هنگریایی / مجارستانی

Hungarian:

Gulizstan vagy Rózsáskert. Translated by Eródi B. Budapest, 1889.

گلستان یعنی باغ گل، ترجمه ارودی بی، بوداپست، ۱۸۸۹ م [۱۳۰۷/ق].

انتقاداتها، شرح ها و تفسیرها

بدیهی است که سعدی، همچون تنی چند از بزرگان ادب و فرهنگ و هنر ایرانی و فارسی چونان حافظ و فردوسی، همواره مورد توجه علاقه مندان، بدخواهان و ناقدان بوده، و ده ها شرح و تفسیر درباره آثار او مخصوصاً گلستان به نگارش درآمده اند که نمونه آنچه به گلستان مربوطند به خط انگلیسی در پایان بخش «کتابشناسی» با نام «انتقاداتها، شرحها و تفسیرها» آمده است. بیشتر این یادداشت ها فارسی هستند و ما آنها را، جدا از یادداشت های دیگر - به زبان های اردو، انگلیسی، ترکی، روسی، فرانسوی - به خط فارسی برگردانده، به ترتیب الفبای فارسی تنظیم می کنیم به این امید که این کار علاقه مندان و اهل تحقیق را سودمند افتد.

الف. فارسی

آذر، امیراسماعیل، سعدی شناسی، نقد و تحلیل بوستان و گلستان، تهران، میترا، ۱۳۷۵ [۱۹۹۶/م].

انوری، حسن، شوریده و بیقرار، درباره سعدی و آثار او، تهران، قطره، ۱۳۸۴.

ایزدپرست، نورالله، چهار گفتار درباره ادب و دستور زبان فارسی، تهران، دانش، ۱۳۶۵.

_____، دستور زبان سعدی، الگوی گفتن و نوشتن درست و راست، تهران، دانش، ۱۳۵۹.

برهان، سعدی و دل هزار پاره، نُس آنجلس، کانون پژوهش و آموزش، ۱۹۹۲ م [۱۳۷۱/خ].

پور پیرار، ناصر، مگر این پنج روزه: سعدی آخرالزمان، بازخوانی انتقادی مقدمه گلستان، تهران، نشر کورنگ، ۱۳۷۶.

جمالزاده، سید محمدعلی، گلستان نیکبختی یا پندنامه سعدی به مناسبت جشن هفتصد ساله تألیف گلستان، تهران، ۱۳۱۷ [۱۹۳۸/م].

جنابزاده، محمد، تعلیم و تربیت در نظر سعدی، تهران، سیروس، ۱۳۱۷.

جنیدی، فریدون، نقش جانوران در سخن سعدی، تهران، نشر بلخ، ۱۳۶۸ [۱۹۸۹/م].
حسنلی، کاووس، تلخیص و بازنویسی کتاب گلستان سعدی، تهران، اهل قلم، ۱۳۸۴ [۲۰۰۵/م].

حمیدی شیرازی، کاظم، بهار سخن در انجمن ادبی گلستان سعدی، تهران، قوانین، ۱۳۷۶ [۱۹۹۷/م].

خزائلی، محمد، شرح گلستان، تهران، ۱۹۶۵ [۱۳۴۴/م].

دانش پژوه، محمد تقی، شالوده نحو زبان فارسی، مشتمل بر عوامل تشکیل دهنده جمله و اقسام جمله بر اساس گلستان سعدی، تهران، ۱۳۴۶.

دشتی، علی، قلمرو سعدی، تهران، ابن سینا، ۱۳۴۱.

رستگار، منصور (گردآورنده)، مقالات درباره زندگی و شعر سعدی، شیراز، شورای انتشارات دانشگاه پهلوی، ۱۳۵۲.

رقابی، حیدر، سعدی و فلسفه زندگی، تهران، نشر جیران، ۱۳۶۳.

شاه حسینی، ناصرالدین، حکمت عملی از نظر سعدی، شیراز، شورای انتشارات دانشگاه پهلوی، بی تاریخ.

شیرازی، رضا، قصه های گلستان و بوستان، تهران، نشر دانش آموز، ۱۳۷۴.

فرزانه، محسن، این پارسی، تهران، توس، ۱۳۷۴.

فقیر استهباناتی، علی، خرابات: در بیان حکمت، شجاعت، عفت و عدالت به پیروی از گلستان سعدی، تهران، مرکز مطالعات ایرانی، آیینة میراث، ۱۹۹۹ [۱۳۷۸؟].

قیصری، ابراهیم، قند مکرر: تکرار مضمون در آثار سعدی، تهران، روزنه، ۱۳۷۷.

کاتوزیان، هما، سعدی: شاعر عشق و زندگی، تهران، نشر مرکز، ۱۳۸۵.
 کشاورز صدر، محمدعلی، مکتب سعدی، تهران، کاویان، ۱۳۳۸.
 محفوظ، حسینعلی، مُنتَبی و سعدی و مآخذ مضامین سعدی در ادبیات عربی، تهران،
 روزنه، ۱۳۷۷.

هخامنشی، خسرو، حکمت سعدی، تهران، امیرکبیر، ۲۵۳۵ [۱۳۵۵/۱۹۷۶].
 همایی، جلال‌الدین، طبلهٔ عطر و نسیم گلستان، تهران، کتابخانهٔ طهوری، ۱۳۴۶.

ب. زبان‌های دیگر (اردو، انگلیسی، ترکی، روس، فرانسوی...)

1. Aliev, Rustam M. Саади и едо Гулистан. Moscow: Znanie, 1958.
2. Anderson, R. P. *The Guliston of Shaikh Sadi: A Complete Analysis of the Entire Persian Text*. Islamabad: Iran Pakistan Institute of Persian Studies, 1985.
3. Hálí, Khwája Altáf-Husayn. *Hayát-i Sa'dí*. Lahore: Majlis-i Taraqqí-yi Adab, 1961. Persian translation. Tehran: Dánish, 1316 [1937].
4. Katouzian, Homa. *Sa'di: The Poet of life, Love and Compassion*. Oxford: Oneworld, 2006.
5. Kulamtastakir, La. Mu. *Kuralum Kulistanum*. Cennai: Acokan Patippakam, 1982.
6. Kulmatove, Nozirodzhon Arabovich. *Этические Взгляды Саади*. Dushanbe: Akademiya Nauk Tadzhikskoi SSR, 1968.
7. Massé, Henri. *Essai sur le poète Saadi*. Paris: P. Geuthner, 1919. Persian translation: *Tahqíq dar bára-i Sa'dí*. Tehran: Tús, 1364 [1985].
8. Nuriddinov, G. N. *Педагогические Идеи Саади Шерози: Ученое Посоо́ние*. In Tajik. Dushanbe: Dushanbinskiy Gosudarstvennyy Pedagogicheskiiy Institut im. T. G. Shevchenko, 1974.
9. Rahman, Kazi Mohammad Golam. *Hayarata Sekha Sadi*: Dhaka: Rahamaniya Laibreeri, 1969.
10. Sadullazadea, Zamir. *Shaikh Sa'di*. Urumchi: Shinjang Khalq

Nashriyati, 2002.

11. Shibli Nu'mání, Muhammad. *Hayát-i Sa'dí*. Delhi: Zahirulhasan, n.d.
12. Súdí, Bosnaví. *Sharh-i Súdí bar Gulistán-i Sa'dí*. Persian translation by Haydar Khoshtínat, Zaynul'ábidín Chávishí, and 'Alí-Akbar Kázimí. Tehran: Kitábfurúshí-i Tihrán, 1349 [1970].
13. Yohannan, John D. *The Poet Sadi: A Persian Humanist*. Lanham, Md.: University Press of America, 1987.
14. Zahír Ahmad, Mawláná. *Baháristán: Sharh-i Urdú Gulistán*. Multan: 'Ilmiyya, 1977.

۱. علی‌اف، رستم،؟، مسکو، ۱۹۵۸ م [۱۳۳۷/].
۲. آندرسون، آر. پی، گلستان شیخ سعدی: تحلیل کامل متن فارسی، اسلام آباد، انجمن مطالعات فارسی ایران و پاکستان، ۱۹۸۵ م [۱۳۶۴/].
۳. حالی، خواجه الطاف حسین، حیات سعدی، لاهور، ۱۳۱۶ [۱۹۳۷/ م]. این متن در ۱۳۴۰ به فارسی ترجمه شده است.
۴. کاتوزیان، هما، سعدی شاعر زندگی، عشق و رأفت، اکسفورد، ۲۰۰۶ م [۱۳۸۵/].
۵. غلامتسیکر، لا. مو.؟، ۱۹۸۲ م [۱۳۶۱/]، احتمالاً قزاقی / ترکمنی است!
۶. غلامتوف، نذیروژان، عربویچ،؟، دوشنبه، ۱۹۶۸ م [۱۳۴۷/].
۷. ماسه، هانری، تحقیق درباره سعدی، پاریس، گوتتر، ۱۹۱۹ م [۱۲۹۸/ خ].
۸. نورالدین اف، جی. ان.؟، به زبان تاجیک، دوشنبه ۱۹۷۴ م [۱۳۵۳/].
۹. رحمان، قاضی محمد غلام، خیارات [؟] شیخ سعدی، داکا، کتابفروشی رحمانیه، ۱۹۶۹ م [۱۳۴۸/].
۱۰. سدولازاده، ضمیر، اورومچی، نشریات خلق، ۲۰۰۲ م [۱۳۸۱/].
۱۱. شبلی نعمانی، محمد، حیات سعدی، دهلی، ظهیرالاسلام، بی تاریخ.
۱۲. سودی بُسنوی، شرح سودی بر گلستان سعدی، ترجمه به فارسی به دست حیدر خوش طینت، زین العابدین چاووشی و علی اکبر کاظمی، تهران، کتابفروشی تهران، ۱۳۴۹.
۱۳. یوهانان، جان، دی.، سعدی شاعر: یک انساندوست ایرانی، لانهام، انتشارات دانشگاه آمریکا، ۱۹۸۷ م [۱۳۶۶/].

۱۴. ظهیر احمد، مولانا، بهارستان: شرح اردوی گلستان، مولتان، علمیه، ۱۹۷۷ م
[۱۳۵۶/].

چاپ‌های گلستان

- در این جا برای تتمیم فایده صورتی اجمالی از چاپ‌های مختلف گلستان در ایران و خارج از ایران برحسب تاریخ چاپ آنها عرضه می‌شود.
- گلستان سعدی، کلکته، ۱۸۳۲ م [۱۲۴۸/ ق.].
- گلستان سعدی، بولاق [مصر]، ۱۲۴۹ [۱۸۳۳/ م].
- گلستان سعدی، کلکته، ۱۸۴۰ م [۱۲۵۶/ ق.].
- گلستان سعدی، بولاق، ۱۲۵۹ [۱۸۴۴/ م].
- گلستان (باغ گل) شیخ سعدی شیرازی، چاپ ادوارد بی. ایست ویک، هرتفورد، ۱۸۵۰ م [۱۲۶۷/ ق.]. تجدید چاپ؛ لندن، اکتاگون پرس، ۱۹۷۴ م [۱۳۵۳/ خ.].
- تجدید چاپ، لندن، اکتاگون پرس، ۱۹۹۶ م [۱۳۷۵/].
- گلستان سعدی، تهران، ۱۲۷۵ ق. [۱۸۵۸/ م].
- گلستان (باغ گل) شیخ سعدی شیرازی، چاپ فرانسیس جانسون، هرتفورد، اس. اوستین، ۱۸۶۳ م [۱۲۸۰/ ق.].
- گلستان سعدی، بولاق، ۱۲۸۱ [۱۸۶۴/ م].
- نسخه صحیفه گلستان، لکهنو، مطبعة مصطفایی، ۱۲۹۱ ق. [۱۸۷۴/ م].
- گلستان شیخ مصلح‌الدین سعدی شیرازی، چاپ جان بلاتز، لندن، مارستون، ۱۸۷۴ م [۱۲۹۱/ ق.]. تجدید چاپ؛ لندن، ویلیام آلان، ۱۸۷۴.
- گلستان سعدی، بمبئی، حیدری، ۱۸۸۴ م [۱۳۰۲/ ق.].
- گلستان سعدی، لکهنو، نول کشور، ۱۸۸۹ م [۱۳۰۷/ ق.].
- کلیات سعدی، چاپ محمدعلی فروغی ذکاء الملک، تهران، بروخیم، ۱۳۱۶ خ [۱۹۳۷/ م]. این متن بارها چاپ شده است.
- گلستان سعدی از روی نسخه‌ای که در سال ۷۲۰ کتابت شده، چاپ حبیب یغمایی، تهران، شرکت کتاب، ۱۳۱۶ [۱۹۳۷/ م].
- گلستان، چاپ رستم علی اف، مسکو، انجمن خاورشناسی، ۱۹۵۹ م [۱۳۳۸/ خ.].

گلستان، چاپ سعید نفیسی، ۱۳۴۱. چاپ سوم، تهران، فروغی، ۱۳۴۵.
 گلستان، چاپ خلیل خطیب رهبر، تهران، صفیعلی شاه، ۱۳۴۴.
 چاپ هفتم، تهران، صفیعلی شاه، ۱۳۷۱.
 گلستان سعدی پس از مقابله هفت نسخه خطی و ده نسخه چاپی، چاپ نورالله
 ایرانپرست، تهران، دانش، ۱۳۴۸.
 گلستان سعدی، چاپ غلامحسین یوسفی، تهران، خوارزمی، ۱۳۶۸.

گزیده‌های گلستان

البته کار به این جا خاتمه نمی‌پذیرد، زیرا که افزون بر چاپ‌های گوناگونی که از متن
 کامل گلستان انجام گرفته‌اند، چندین متن گزیده هم از گلستان به چاپ رسیده‌اند که برای
 تکمیل فایده ذیلاً صورتی از نمونه‌های آنها ارائه می‌شود.
 گزیده گلستان، به کوشش عثمان، استانبول، مطبعة عامره، ۱۳۰۷ ق.
 برگزیده‌ای از گلستان سعدی، چاپ کاوه گوهرین، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳.
 برگزیده و شرح آثار سعدی، به کوشش پرویز اتابکی، تهران، فرزانه، ۱۳۷۴.
 گزیده حکایات و اشعار گلستان سعدی، چاپ محمود حکیمی، تهران، چاپ قو [؟]،
 ۱۳۷۵.
 دامنی از گل: گزیده گلستان سعدی، به کوشش غلامحسین یوسفی، تهران، سخن،
 ۱۳۷۰.
 گزیده گلستان سعدی، به کوشش حسن انوری، تهران، نشر قطره، ۱۳۷۱.
 گلستان: تلخیص و بازنویسی کتاب گلستان سعدی، به کوشش کاووس حسینی، تهران،
 اهل قلم، ۱۳۸۲.